پژوهشنامه حسابداری مالی و حسابرسی، سال چهارم، شماره چهاردهم، تابستان ۱۳۹۱، از صفحه ۱۴۳ تا ۱۶۵

رابطه بین برخی سازوکارهای حاکمیت شرکتی و کیفیت سود

عزیز گرد* رضا حیدریان چالی** حمید سیدجراحی***

تاریخ دریافت: ۱۳۹۱/۰۴/۲۲ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۰۶/۲۱

چکیده

هدف اصلی این مقاله بررسی رابطه بین کیفیت سود و حاکمیت شرکتی می‌باشد. با توجه به این که کیفیت سود مفهومی نسبی است، در این تحقیق از مجموعه معیارهای ارزیابی کیفیت سود، معیار مجموع تعهدات انتخاب گردید. تعهدات با استفاده از روش ترازنامه ای و از طریق مجموع خالص سرمایه در گردش و خالص دارایی های عملیاتی غیرجاری و خالص دارایی های مالی محاسبه شده است. تعداد ۳۷۴ مورد صورت های مالی از ۸۱ شرکت از شرکت‌های فعال در بورس اوراق بهادار تهران به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند و از طریق برازش مدل های رگرسیونی رابطهٔ بین متغیرها مورد بررسی قرار گرفت. این پژوهش به دلیل ماهیت موضوع از نوع تحقیق‌های همبستگی می‌باشد و با استفاده از مدل رگرسیون و همبستگی رابطه بین کیفیت سود و متغیرهای حاکمیت شرکتی مورد بررسی قرار گرفته است.

نتایج تحقیق نشان می دهد که رابطه بین کیفیت سود و دو عامل سهامداران نهادی و نسبت مدیران غیر موظف (حاکمیت شرکتی) وجود ندارد، همچنین نتایج تحقیق نشان می دهد که رابطهٔ بسیار ضعیف منفی بین کیفیت سودو عامل جدایی رئیس هیات مدیره و مدیر عامل (حاکمیت شرکتی) وجود دارد.

واژه‌های کلیدی: حاکمیت شرکتی، کیفیت سود.

* استادیار دانشگاه پیام نور ، نویسنده اصلی و مسئول مکاتبات . azizgord@yahoo.com
** کارشناس ارشد حسابداری.
*** کارشناس ارشد حسابداری.

Archive of SID
www.SID.ir

۱- مقدمه

بر همگان محرز است که بازار سرمایه، نقش مهم و حیاتی در اقتصاد کشور ها ایفا می‌کند. این بازار نه تنها پول ها و سرمایه های راکد را به شرکت‌ها هدایت می کند، بلکه به عنوان شاخص رونق اقتصاد کشورها نیز در نظر گرفته می شود. یکی از عناصر کلیدی تصمیم گیری دراین بازارها صورت های مالی شرکت‌ها، مخصوصا صورت سود یا زیان است. این صورت مالی نشان دهندهٔ نتایج فعالیت های عملیاتی شرکت‌ها در یک دوره مالی است و به عنوان مبنای اصلی بیشتر تصمیم گیری ها، مدل های ارزشیابی و قیمت گذاری سهام تلقی می شود. با توجه به ضعف، نواقص و نارسایی‌های عمده در فرآیند تهیهٔ صورت سود و زیان، مانند تضاد منافع بین تهیه کنندگان اطلاعات و سرمایه گذاران، استفاده از برآورد و تخمین در تهیه برخی از عناصر سود یا زیان، امکان استفاده از روش های پذیرفته شده متنوع حسابداری و همچنین مسائلی مثل هموار سازی سود و غیره، استفاده از سود به عنوان معیار مهم تصمیم گیری، مورد تهدید قرار گرفته و باعث کاهش کیفیت آن می شود. در این تحقیق به بررسی تأثیر یکی از روش های کاهش مخاطره‌های بیان شده که در مجامع حرفه ای به عنوان ساز و کارهای حاکمیت شرکتی نامیده می شود، بر کیفیت سود مورد بررسی قرار می گیرد.

۲- مبانی نظری و پیشینه

۲-۱- کیفیت سود

سود از تغییر حقوق صاحبان سهام یا تغییر در خالص دارایی های یک واحد تجاری طی یک دوره مالی ناشی می شود. به بیان دقیق تر، سود برآیند کلیه تغییرات در حقوق صاحبان سهام (سرمایه) طی یک دوره به استثنای تغییرات ناشی از سرمایه گذاری توسط صاحبان سرمایه و توزیع منافع بین آن ها می‌باشد. وجود زمینه های مناسب برای دستکاری در سود که از تضاد منافع و همچنین به علت پاره ای از محدودیت‌های ذاتی

Archive of SID

www.SID.ir

حسابداری از جمله نارسایی های موجود در فرآیند برآوردها و پیش‌بینی‌های آتی و امکان استفاده از روش های متعدد حسابداری، باعث شده است که سود واقعی یک بنگاه از سود گزارش شده درصورت های مالی متفاوت باشد. محققان و دست اندر کاران حرفه حسابداری به دلیل اهمیت سود به عنوان یکی از مهم ترین معیارهای ارزیابی عملکرد و تعیین کننده ارزش بنگاه های اقتصادی ناگزیر به ارزیابی سود گزارش شده توسط بنگاه های اقتصادی می باشند. برای ارزیابی این سود از مفهومی به نام کیفیت سود استفاده می شود.در سال های اخیر اقلام تعهدی به عنوان یکی از مهم ترین نشانگرهای کیفیت سود مورد توجه قرار گرفته است یکی از روشهای مورد استفاده به منظور تعیین کیفیت سود از طریق بررسی رابطه بین اقلام تعهدی و اجزای نقدی سود می‌باشد. تمام مفاهیم ارایه شده در این بخش بر اساس این دیدگاه است که اقلام تعهدی کیفیت سود را کاهش می دهند.

بعضی از پژوهشگران کیفیت سود را براساس نزدیک بودن به وجه نقد تعریف کرده‌اند. مثلا در تحقیقات آقای هریس[1] و همکاران از نسبت وجه نقد حاصل از عملیات به سود عملیاتی برای اندازه گیری کیفیت سود استفاده کرده اند. وجه نقد نسبت به سود عملیاتی کمتر قابل دستکاری می‌باشد و از اینرو، می توان از آن به عنوان شاخصی برای سنجش کیفیت سود استفاده نمود.

سایر مفاهیم کیفیت سود از مفهوم نزدیکی به وجه نقد جدا می باشند چراکه آن ها یک زیر مجموعه خاص از اقلام تعهدی و نه همه اقلام تعهدی، را به عنوان کاهندهٔ کیفیت سود در نظر می گیرند.

در روشی دیگر برای اندازه گیری کیفیت سود ، اقلام تعهدی غیر عادی برآورد می شوند مدلی که توسط جونز در سال ۱۹۹۱ برای کشف مدیریت سود ارایه کرد یکی از اولین مدل های ارایه شده بر اساس این روش می‌باشد .که به مدل جونز معروف است و بعد توسط دی چو[2] ۱۹۹۵ توسعه یافت. در این مدل، جونز مفهوم اقلام تعهدی

1. Harris
2. De Chow

Archive of SID

www.SID.ir

غیرعادی (اختیاری) را به عنوان عامل تعیین کننده کیفیت سود، معرفی نمود. جونز اقلام تعهدی را به دو جز عادی (غیراختیاری) و غیرعادی (اختیاری) تفکیک نمود. در حالی که اقلام تعهدی عادی (غیر اختیاری) به واسطه مقررات سازمان ها و دیگر عوامل خارجی بوجود آمده اند، اقلام تعهدی غیر عادی (اختیاری)، قابل اعمال توسط مدیریت است. بنابراین جز اختیاری اقلام تعهدی به عنوان شاخصی برای کشف مدیریت سود در واحدهای تجاری مورد استفاده قرار می گیرد. مدل جونز اصول حسابداری (درآمدهای تعدیل شده بر اساس حساب های دریافتنی، ماشین آلات، اموال و تجهیزات) را به عنوان عامل هدایت کنندهٔ اجزای اختیاری معوقات فرض می کند. تغییرات ایجاد شده در رویکرد مستقیم برخی از جوانب خاص را بر خلاف رویکرد کل معوقات در نظر می گیرد.

۲-۲- حاکمیت شرکتی

استقرار مناسب ساز و کارهای حاکمیت شرکتی، اقدامی اساسی برای استفاده بهینه از منابع، ارتقای پاسخگویی، شفافیت، رعایت انصاف و حقوق همه ذی نفعان شرکت‌ها است.

۲-۲-۱- نقش هیات مدیره درحاکمیت شرکتی

در ادبیات حاکمیت شرکتی، نقش های متفاوتی برای هیات مدیره ذکر شده است. از جمله نقش هیات مدیره به عنوان نهاد ناظر بر عملکرد مدیران اجرایی شرکت در جهت حفظ حقوق و منافع سهامداران که بر این نقش، فاما و جنسن[1] (۱۹۸۳) در تئوری نمایندگی تحت عنوان نقش نمایندگی هیات مدیره تاکید دارند. در قالب این کارکرد، هیات مدیره نسبت به مدیران اجرایی شرکت، نقش هدایتی و نظارتی دارد. برخی از جمله جانسون و همکاران[2] (۱۹۹۶) این نقش را تحت عنوان نقش کنترلی هیات مدیره تفسیر کرده اند. در مقابل نقش کنترلی مذ کور، نقش دیگری که در ادبیات حاکمیت شرکتی بر ای هیات مدیره مطرح شده است، نقش تامین منابع انسانی برای شرکت از

1. Fama & Jenson
2. Jonson

Archive of SID

www.SID.ir

(از طریق روابط اعضاء هیات مدیره با با محیط بیرونی شرکت) است.

۲-۲-۲- نقش مدیران غیرموظف (غیراجرایی) در حاکمیت شرکتی

از دیدگاه تئوری نمایندگی، حضور مدیران غیرموظف مستقل در هیات مدیره شرکت‌ها و عملکرد نظارتی آنان به عنوان افرادی مستقل؛ به کاهش تضاد منافع موجود میان سهامداران و مدیران شرکت کمک شایانی می کند. البته باید توجه داشت که مدیران اجرایی شرکت، نقش مهمی را در ایجاد ترکیب مناسبی از مدیران موظف و غیرموظف (غیراجرایی)، در میان اعضای هیات مدیره، ایفا می‌کنند. وجود چنین ترکیبی، از عناصر اصلی یک هیات مدیره کارا و مؤثر محسوب می شود؛ زیرا در حالی که مدیران موظف، اطلاعات ارزشمندی دربارهٔ فعالیت های شرکت ارایه می کنند، مدیران غیرموظف (غیراجرایی) با دیدگاهی غیرحرفه ای و بی طرفانه، در مورد تصمیم گیری های مدیران مذکور به قضاوت می نشینند. بدین ترتیب، هیات مدیره شرکت با دارا بودن تخصص، استقلال و قدرت قانونی لازم، یک ساز و کار بالقوه توان مند حاکمیت شرکتی به حساب می آید. (شیپرو و وینسنت[1]، ۲۰۰۳)

۲-۲-۳- نقش سرمایه گذاران نهادی در حاکمیت شرکتی

جایگاه سرمایه گذاران نهادی درحاکمیت شرکتی بسیار پیچیده است. از یک دیدگاه، سرمایه گذاران نهادی یکی دیگر از ساز وکارهای حاکمیت شرکتی نیرومند را بازنمایی می‌کنند که می توانند بر مدیریت شرکت نظارت داشته باشند. زیرا آنان هم می توانند بر مدیریت شرکت نفوذی چشم‌گیر داشته باشند و هم می توانند منافع گروه سهامداران را همسو کنند.

۲-۳- پیشینه تحقیقات خارجی

سارکار و همکاران[2] (۲۰۰۸) در هند به بررسی مشخصات هیات مدیره در خصوص مدیریت سود پرداختند آن ها برای نمونه از ۵۰۰ شرکت در یک دوره دوساله استفاده

1. Schipeer and Vincent
2. Subrata Sarkar

Archive of SID

www.SID.ir

کردند نتایج نشان داد که مشخصات هیات مدیره در مدیریت سود تأثیرگذار است. آن ها فهمیدند که یک هیات مدیرهٔ سخت کوش باعث کم شدن مدیریت سود می شود، و همچنین یکی بودن مدیرعامل و رئیس هیات مدیره و وجود سهامداران کنترل کننده (عمده) باعث افزایش مدیریت سود می شود. آن ها همچنین در این تحقیق پی بردند که استقلال هیات مدیره به خودی خود تأثیری بر مدیریت سود ندارد ولی ویژگی های هیات مدیره بر مدیریت سود مؤثر است.

چنگ و سون و همکاران[1] (۲۰۰۸) به بررسی تأثیر قانون ساربینز اکسلی بر بهبود مکانیسم حاکمیت شرکتی و بهتر شدن کیفیت سود حسابداری انجام دادند نتایج تحقیق حاکی از این بود که یک رابطه مستقیم معنادار بین اگاهی دهندگی سود و کمیته حسابررسی مستقل و وجود متخصصان مالی در کمیته حسابررسی بعد از اجرای قانون ساربینز اوکسلی مشاهده شد و مدیریت سود کاهش یافته است، در حالی که قبل از تصویب این قانون چنین رابطه ای مشاهده نمی شود همچنین وجود یک کمیته حسابررسی مستقل و یک هیات رئیسه مستقل باعث افزایش اگاهی دهندگی سود و کاهش مدیریت سود می شود.همچنین در این تحقیق رابطه ای بین یکی بودن رئیس هیات مدیره و مدیر عامل و مدیریت سود قبل و بعد قانون ساربنز اوکسلی پیدا نشد.

راما سای[2] (۲۰۰۵) به رابطه بین کیفیت سود و جنبه هایی از حاکمیت شرکتی که اساسا شامل مالکیت مدیریتی سهام، ساختار (استقلال) هئیت مدیره و تعداد اعضاء هیئت مدیره می باشد، پرداخته است. کیفیت سود در این تحقیق بر مبنای مجموع تعهدات اندازه گیری شده و از معیارهای حاکمیت شرکتی، درصد مالکیت سهامدار مدیریتی، تعداد مدیران مستقل و تعداد اعضای هیات مدیره درنظر گرفته شده اند. نهایتا نتایج تحقیق به شرح ذیل است:

– یک رابطه غیرخطی بین مالکیت سهام مدیریتی و کیفیت سود که از طریق مجموع تعهدات اندازه‌گیری می شود، وجود دارد.

1. Jue Chin Chang and Huey Lian
2. Rama Say

Archive of SID

www.SID.ir

– یک رابطه مثبت بین نسبت مدیران مستقل بیرونی در هیئت مدیره و کیفیت سود وجود دارد.

– بین اندازه هیئت مدیره و سطح کیفیت سود با در نظر گرفتن مجموع تعهدات رابطه ای وجود ندارد .

۲-۴- پیشینه تحقیقات داخلی

کرد تبار (۱۳۸۶)، به بررسی تأثیر مدیران غیر موظف و سرمایه گذاران نهادی در رفتار سود (مدیریت سود مبتنی بر آستانه) پرداخته است. نتایج بررسی بیانگر انست که نقش ابزار های نظارتی حاکمیت شرکتی در رفتار مدیریت سود بیانگر این موضوع است که وقتی انگیزهٔ برای دستکاری سود بالاست، مدیران غیرموظف و سرمایه گذاران نهادی عمده، نقش ضعیفی در کاهش ناهنجاری اقلام تعهدی غیر عادی دارند.

اسماعیلی(۱۳۸۵) در مورد رابطه بین کیفیت سود و بازده سهام یکی دیگر از تحقیقات انجام شده در زمینه موضوع تحقیق است. در این تحقیق، کیفیت سود، نزدیک بودن سود عملیاتی به جریان نقد حاصل از فعالیت های عملیاتی ،و براساس مفهوم نزدیک بودن سود عملیاتی[1] به جریان نقد حاصل از فعالیت های عملیاتی[2] اندازه گیری می شود که بر اساس نسبت جریان نقد حاصل از فعالیت عملیاتی بر سود عملیاتی[3] محاسبه شده است.هر چه قدر این نسبت بزرگتر باشد، یعنی سود به وجه نقد نزدیکتر است و دارای کیفیت بالاتری می‌باشد و بالعکس.

اسماعیلی (۱۳۸۵)به مطالعه دو مورد از سازوکارهای حاکمیت شرکتی یعنی نقش مدیران غیر موظف و درصد مالکیت اعضای هیات مدیره در ارتقای کیفیت سود شرکت‌های پذیرفته شده در بورس را در یک دوره سه ساله درطی سال های ۸۱-۸۳ را مورد بررسی قرار داد و نتایج حاصل از این تحقیق حاکی از این بود که تعداد مدیران غیرموظف و درصد مالکیت اعضای هیات مدیره در ارتقای کیفیت سود شرکت‌های پذیرفته شده در بورس نقش بااهمیتی ندارند.

1. Operation Earning
2. Operation Chsh Flow
3. OCF/OE

Archive of SID

www.SID.ir

۳- پرسش ها و فرضیه‌های تحقیق

سؤالهای اصلی تحقیق بدین ترتیب مطرح گردیده است:

- آیا اگر مدیر عامل شرکت و رئیس هیات مدیره دو شخص متفاوت باشند، سود ارایه شده شرکت کیفیت بالا تری دارد؟

- آیا اگردرصد سرمایه گذاران نهادی شرکت بیشتر باشد سود ارایه شده شرکت کیفیت بالاتری دارد؟

– آیا نسبت مدیران غیر موظف به کل اعضای هیأت مدیره، در ارائهٔ سود با کیفیت بیشتر مؤثر است؟

و براساس سؤالهای مطرح شده فوق، فرضیه‌های تحقیق به ترتیب زیر بیان گردیده است.

فرضیهٔ مربوط به جدایی بین مدیریت شرکت و ریاست هیات مدیره وکیفیت سود:

بین جدایی بین مدیریت شرکت وریاست هیات مدیره وکیفیت سود ارایه شده توسط شرکت رابطه مثبت وجود دارد.

فرضیهٔ مربوط به درصد مالکیت سرمایه گذاران نهادی در شرکت و کیفیت سود:

بین درصد مالکیت سرمایه گذاران نهادی در شرکت باکیفیت سود ارایه شده توسط مدیریت رابطه وجود دارد.

فرضیهٔ مربوط به نسبت مدیران غیرموظف به کل اعضای هیأت مدیره و کیفیت سود:

بین نسبت مدیران غیرموظف به کل اعضای هیأت مدیره باکیفیت سود رابطه وجود دارد.

۴- متغیرهای پژوهش

برای اندازه گیری متغیر سرمایه گذاران نهادی به عنوان متغیر مستقل از نسبت (درصد) سهام شرکت که توسط نهادهای سرمایه گذاری عمده نگهداری می شود به کل سهام منتشره و در دست سهامداران استفاده شده‌است. و همچنین برای اندازه گیری

Archive of SID

www.SID.ir

متغیر نسبت مدیران غیرموظف هیأت مدیره به کل اعضای هیأت مدیره به عنوان متغیر مستقل، از نسبت مدیران غیرموظف هیأت مدیره تقسیم بر کل اعضای هیأت مدیره استفاده شده است. و نهایتا برای اندازه گیری متغیر یکی بودن رئیس هیات مدیره شرکت و مدیر عامل در صورت یکی نبودن رئیس هیات مدیره شرکت و مدیر عامل به عنوان متغیر مستقل دیگر، شرکت ضریب(۱+) ودر صورت یکی بودن مدیر عامل شرکت و رئیس هیات مدیره شرکت ضریب(0) در نظر گرفته شده است.

از متغیر مجموع تعهدها بعنوان متغیر وابسته که نماینده کیفیت سود می‌باشد، استفاده شده است.

اولین قدم در این راه، محاسبه مجموع تعهدات می‌باشد. مطابق تعریف ریچاردسون در سال ۲۰۰۴ که بر پایه تحقیق‌های اسلون و دیچاد می‌باشد، مجموع تعهدات به شکل زیر تعریف و اندازه گیری می‌شود:

$$TACC_t = \Delta WC + \Delta NCO + \Delta FIN \quad (۱)$$

$$\Delta WC = WC_t - WC_{t-1} \quad (۲)$$

$$\Delta NCO = NCO_t - NCO_{t-1} \quad (۳)$$

$$\Delta FIN = FIN_t - FIN_{t-1} \quad (۴)$$

باتوجه به روابط فوق، مجموع تعهدات(TACC)، تغییرات سرمایه در گردش (△WC)، تغییرات دارایی‌های عملیاتی غیرجاری (△NCO) و تغییرات دارایی‌های مالی (△FIN) بصورت زیر محاسبه گردیده اند:

مجموع تعهدات(TACC)= تغییرات در دارایی‌های غیر نقدی در زمانt – تغییرات در بدهی‌ها در زمان t

تغییرات سرمایه در گردش (△WC) = تغییرات در دارایی‌های عملیاتی جاری – تغییرات در بدهی‌های جاری

دارایی‌های عملیاتی جاری = جمع دارایی‌های جاری – (سرمایه گذاری‌های جاری + نقد)

Archive of SID

www.SID.ir

بدهی‌های جاری = جمع بدهی‌های جاری – تسهیلات مالی دریافتی

تغییرات دارایی‌های عملیاتی غیرجاری (△NCO) = تغییرات در دارایی‌های عملیاتی غیرجاری - تغییرات در بدهی‌های عملیاتی غیر جاری

دارایی‌های عملیاتی غیرجاری = جمع دارایی های غیرجاری - سرمایه گذاری های غیر جاری

بدهی‌های عملیاتی غیر جاری = جمع بدهی‌های غیر جاری – تسهیلات مالی دریافتی بلندمدت

تغییرات دارایی‌های مالی (△FIN) = تغییرات در دارایی های مالی - تغییرات در بدهی‌های مالی

دارایی های مالی = سرمایه گذاری های جاری + سرمایه گذاری غیر جاری

بدهی‌های مالی = تسهیلات مالی دریافتی کوتاه مدت + تسهیلات مالی دریافتی بلند مدت

اندازه شرکت در این تحقیق به عنوان یکی از متغیرهای کنترل درنظر گرفته شده است که از لگاریتم طبیعی جمع دارایی های شرکت بدست آمده است و همچنین از نسبت بدهی نیز بعنوان متغیر کنترل دیگر که از تقسیم مجموع بدهیهای (کوتاه مدت و بلندمدت) بر مجموع دارائیهای شرکت بدست می‌آید استفاده شده است.

۵- روش پژوهش و جمع آوری اطلاعات

این پژوهش به دلیل ماهیت موضوع از نوع تحقیق‌های همبستگی می‌باشد که زیر مجموعه تحقیق توصیفی است. این تحقیق به بررسی رابطه بین کیفیت سود به عنوان متغیر مستقل با برخی سازوکارهای حاکمیت شرکتی به عنوان متغیر وابسته، می‌پردازد. که باتوجه به اهداف تحقیق از تحلیل رگرسیون برای بررسی تغییرات متغیر وابسته و باتوجه به تغییرات متغیرهای مستقل استفاده شده است.

از آنجایی که هدف از این تحقیق مطالعه میزان همبستگی بین متغیر وابسته تحقیق (کیفیت سود) و متغیرهای مستقل (سرمایه گذاران نهادی- نسبت مدیران غیرموظف

Archive of SID

www.SID.ir

هیأت مدیره به کل اعضای هیأت مدیره و جدایی بین مدیریت شرکت و ریاست هیات مدیره)، می‌باشد.ابتدا یک آزمون جداگانه برای هریک از متغیرهای ومستقل و وابسته انجام شد و سپس یک. آزمون کلی برای متغیرهای(مستقل) حاکمیت شرکتی با متغیر(وابسته) کیفیت سود صورت گرفت (با استفاده از رگرسیون OLS). با توجه به مطالب فوق معادلات پژوهشی به صورت زیر بیان می شوند:

$$TACC_t = \alpha_0 + \alpha_1 Inst + \alpha_2 Outdir + \alpha_3 ChrCHO \qquad (۵)$$

$TACC_t$ = کیفیت سود (مجموع تعهدات)

Inst = درصد سرمایه گذاران نهادی

Outdir = نسبت مدیران غیر موظف

ChrCHO = جدایی رئیس هیات مدیره و مدیر عامل

۶- جامعه آماری و انتخاب نمونه

جامعه آماری در این تحقیق کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس تهران است به استثنای شرکت‌های صنایع واسطه گری ، سرمایه گذاری ، لیزینگ و شرکت‌های بیمه که به دلیل ماهیت فعالیت شان از جامعه آماری حذف شده اند.

۷- یافته‌های پژوهش

۷-۱- آزمون نرمال بودن داده‌ها

لازم است قبل از برازش مدل نرمال بودن متغیر وابسته نیز بررسی گردد. لازم به ذکر است که نرمال بودن باقیمانده‌های مدل، شرط لازم برای اعتبار رگرسیونی است ولی در صورتی که متغیر وابسته نرمال باشد باقیمانده‌ها نیز نرمال خواهند بود.

آزمون کالموگروف- اسمیرنوف برای بررسی فرض صفر بالا به کار رفته است. همان گونه که در جدول ۱ دیده می‌شود. سطح معنی‌داری بیشتر از ۰/۰۵ است (مقدار

Archive of SID

www.SID.ir

آن برابر با ۰/۲۱۲ است) بنابراین متغیر وابسته از توزیع نرمال پیروی می‌کند.

جدول ۱ - نتایج آزمون کلموگروف- اسمیرنوف

متغیر	کالموگروف-اسمیرنوف		
	آماره	درجه آزادی	سطح معنی داری
کیفیت سود	۱/۰۵۹	۳۶۸	۰/۲۱۲

*منبع: یافته‌های پژوهشگر

۷-۲- آزمون فرضیه اول و نتایج حاصل از آزمون

H_0: میان درصد مالکیت سرمایه گذاران نهادی در شرکت وکیفیت سود ارایه شده توسط مدیریت رابطه وجود دارد.

H_1: میان درصد مالکیت سرمایه گذاران نهادی در شرکت و کیفیت سود ارایه شده توسط مدیریت رابطه وجود ندارد.

جدول ۲ -نتایج آزمون فرضیه اول

متغیرمستقل	متغیروابسته	توان تبیین R^2	تحلیل واریانس		مدل رگرسیون		نتیجهٔ آزمون
			Fآزمون	سطح معنا داری	ضریب متغیر مستقل β	سطح معنا داری	
سهامدارن نهادی	کیفیت سود (مجموع تعهدها)	۰/۰۰۲	۰/۱۸۷	۰/۷۳۶	۰/۰۰۱	۰/۴۸۲	عدم رابطه بین متغیرها

*منبع: یافته های پژوهشگر

همان طوری که در جدول ۲ مشاهده می‌شود سطح معنا داری تحلیل واریانس ۰/۷۳۶ و همچنین سطح معنا داری مدل رگرسیون ۰/۴۸۲ می‌باشد که هردو بیشتر از ۰/۰۵ می‌باشد.که بیانگر این است که با اطمینان ۹۵٪ بین سرمایه گذاران نهادی و

Archive of SID

www.SID.ir

کیفیت سود رابطه ای وجود نـدارد. بـه عـلاوه فقـط ۰/۰۰۲ تغییـرا ت کیفیـت سـود (مجموع تعهدها) توسط مدل توجیه می شود. که موید این عدم رابطه است.

۷-۳- فرضیه دوم

H_0 : میان جدایی بین مدیریت شرکت وریاست هیات مـدیره وکیفیـت سـود ارایـه شده توسط شرکت رابطه مثبت وجود دارد.

H_1 : میان جدایی بین مدیریت شرکت و ریاست هیات مدیره وکیفیـت سـود ارایـه شده توسط مدیریت رابطه مثبت وجود ندارد.

جدول ۳ - نتایج آزمون فرضیه دوم

متغیرمستقل	متغیروابسته	توان تبیین R^2	تحلیل واریانس		مدل رگرسیون		نتیجهٔ آزمون
			Fآزمون	سطح معنا داری	ضریب متغیر مستقل β	سطح معنا داری	
جدایی مدیر عامل و رئیس هیات مدیره	کیفیت سود (مجموع تعهدها)	۰/۰۲	۲/۳۹۶	۰/۰۶۳	-۰/۳۶۹	۰/۰۰۶	وجود رابطه بین متغیرها

*منبع: یافته های پژوهشگر

همان طوری که از نتایج جدول ۳ مشاهده می شود سطح معنا داری مدل رگرسـیون ۰/۰۰۶ که کمتر از ۰/۰۵ است و بیان گر این است که با اطمینان ۹۵٪ بین جدایی مـدیر عامل و رئیس هیات مدیره ارتباط وجود دارد.ولـی سـطح معنـا داری تحلیـل واریـانس ۰/۰۶۳ است که با توجه به اینکه بیشتر از ۰/۰۵ است یعنی کل مدل معنی‌دار نیسـت بـه همین دلیل برای بررسی بیشتر این متغیر با کیفیت سود، آزمونی جداگانه برای این متغیر به تنهایی اجرا شد که نتایج آن در زیر آمده است. همچنین مشـاهده مـی شـود کـه ضـریب

Archive of SID

www.SID.ir

متغیر مستقل β منفی است که بیانگر این می‌باشد که این رابطه معکوس می‌باشد.

۷-۳-۱- نتیجهٔ بررسی مستقل متغیر جدایی مدیرعامل و رئیس هیات مدیره و کیفیت سود (مجموع تعهدات):

جدول ۴ - نتایج آزمون فرضیه دوم بدون متغیر کنترل

متغیرمستقل	متغیر وابسته	توان تبیین R^2	تحلیل واریانس		مدل رگرسیون		نتیجهٔ آزمون
			Fآزمون	سطح معنا داری	ضریب متغیر مستقل β	سطح معنا داری	
جدایی مدیر عامل و رئیس هیات مدیره	کیفیت سود (مجموع تعهدها)	۰/۰۱۸	۷/۳۵۴	۰/۰۰۸	-۰/۳۶۸	۰/۰۰۶	وجود رابطه بین متغیرها

*منبع: یافته های پژوهشگر

همانطور که در جدول ۴ مشاهده می شود مقدار احتمال (یا سطح معنی‌داری) F برابر با ۰/۰۰۶ است. چون این مقادیر کمتر از ۰/۰۵ است، بنابراین فرض صفر در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد می‌شود. یعنی مدل معنی‌دارشده است.،ولی میزان ضریب تعیین یا R^2 برابر با ۰/۰۱۸ است.که بیان گر این است که فقط ۰/۰۱۸ درصد تغییرات متغیر کیفیت سود (مجموع تعهدها) توسط متغیرهای مستقل بیان می گردد سطح معنی‌داری محاسبه شده برای ضرایب ۰/۰۰۸ است که در منطقه رد فرض صفر یعنی کمتر از۰/۰۵ قرار می گیرد.که بیانگر وجود رابطه بین متغیرها است. مقدارآمارهٔ t، برای جدایی مدیرعامل و رئیس هیات مدیره برابر ۲/۶۸۸- وچون این مقدار در ناحیهٔ رد فرض صفر قرار می گیرد، بنابر این فرض H_0 رد می شود. با توجه به اینکه ضریب β برای جدایی مدیرعامل و رئیس هیات مدیره منفی(۰/۳۶۸-)است، بنابراین با احتمال ۹۵٪

Archive of SID

www.SID.ir

بین جدایی مدیرعامل و رئیس هیات مدیره و کیفیت سود (مجموع تعهدها) رابطهٔ منفی وجود دارد.ولی با توجه به میزان ضریب تعیین یا R^2 برابر با ۰/۰۱۸ است و خیلی ناچیز است این فرضیه هم در کل مردود می شود.

۷-۴- فرضیهٔ سوم

H_0: میان نسبت مدیران غیرموظف به کل اعضای هیأت مدیره و کیفیت سود رابطه وجود دارد.

H_1: میان نسبت مدیران غیرموظف به کل اعضای هیأت مدیره و کیفیت سود رابطه وجود ندارد

جدول ۵ -نتایج آزمون فرضیه سوم

متغیر مستقل	متغیر وابسته	توان تبیین R^2	تحلیل واریانس		مدل رگرسیون		نتیجهٔ آزمون
			Fآزمون	سطح معنا داری	ضریب متغیر مستقل β	سطح معنا داری	
نسبت مدیران غیرموظف	کیفیت سود (مجموع تعهدها)	۰/۰۰۰	۰/۰۰۸	۰/۹۸۱	۰/۷۸۷	۰/۸۴۹	عدم رابطه بین متغیرها

*منبع: یافته‌های پژوهشگر

همانطوری که از نتایج داخل جدول ۵ مشاهده می شود سطح معنا داری تحلیل واریانس ۰/۹۸۱ و همچنین سطح معنا داری مدل رگرسیون ۰/۸۴۹ می‌باشد که هردو بیشتر از ۰/۰۵ می‌باشد .که بیانگر این است که که با اطمینان ۹۵٪ بین نسبت مدیران غیر موظف و کیفیت سود (مجموع تعهدات) رابطه ای وجود ندارد.

Archive of SID

www.SID.ir

۷-۵- نتیجهٔ آزمون تکمیلی آزمون کلیهٔ متغیرها با هم (رگرسیون چندگانه):

جدول ۶ - نتایج آزمون تکمیلی آزمون کلیهٔ متغیرها با هم (رگرسیون چندگانه)

متغیر مستقل	متغیر وابسته	توان تبیین R^2	تحلیل واریانس		مدل رگرسیون		نتیجهٔ آزمون
			Fآزمون	سطح معنا داری	ضریب متغیر مستقل β	سطح معنا داری	
سهامدارنهادی	کیفیت سود (مجموع تعهدها)	۰/۰۲۵	۱/۷۳۱	۰/۱۴۱	۰/۰۰۲	۰/۲۸۴	عدم رابطه بین متغیرها
جدایی مدیر عامل و رئیس هیات مدیره	کیفیت سود (مجموع تعهدها)	۰/۰۲۵	۱/۷۳۱	۰/۱۴۱	-۰/۳۴۵	۰/۰۰۶	وجود رابطه بین متغیرها
نسبت مدیران غیر موظف	کیفیت سود (مجموع تعهدها)	۰/۰۲۵	۱/۷۳۱	۰/۱۷۶	۰/۰۱۳	۰/۹۳۶	عدم رابطه بین متغیرها

*منبع: یافته های پژوهشگر

همان طوری که از نتایج داخل جدول ۶ مشاهده می شود مقدار احتمال (یا سطح معنی‌داری) F برابر با ۰/۱۴۱ است. چون این مقادیر بیشتر از ۰/۰۵ است، بنابراین فرض صفر در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد نمی‌شود. یعنی مدل معنی‌داری وجود ندارد. میزان ضریب تعیین یا R^2 برابر با ۰/۰۲۵ است.که بیانگر این است که ۰/۰۲ درصد تغییرات متغیر کیفیت سود توسط متغیرهای مستقل بیان می گردد.

۸- بحث و نتیجه گیری

نتیجهٔ فرضیهٔ اول بین درصد مالکیت سرمایه گذاران نهادی در شرکت وکیفیت سود ارایه شده توسط مدیریت رابطه وجود دارد.

Archive of SID

www.SID.ir

با توجه به اینکه سها مداران عمدهٔ نهادی در ایران (از قبیل سازمان تامین اجتماعی، بنیاد مستضعفان و جانبازان و شرکت‌های سرمایه گذاری وابسته به بانک های دولتی) اکثرا وابسته به دولت هستند، علت احتمالی رد شدن فرضیه این است که این دولتی بودن سهامداران نهادی ممکن است باعث کاهش انگیزه های آن ها در نظارت مؤثر بر فعالیت های شرکتهای سرمایه پذیر باشد.

نتیجهٔ فرضیهٔ دوم بین جدایی مدیر عامل و رئیس هیات مدیره با کیفیت سود رابطه وجود دارد.

با توجه به اینکه در بررسی این فرضیه با تعداد بسیارکم نمونه حاوی جدایی رئیس هیئت مدیره و مدیر عامل که به عنوان محدودیت بزرگ مطرح می‌باشد، مواجه شدیم (زیرا در اکثر شرکتها در ایران مدیر عامل و رئیس هیئت مدیره یک فرد می باشد) بنابراین به تفسیر نتایج حاصل از این فرضیه نمی توان اتکا نمود

نتیجهٔ فرضیهٔ سوم بین نسبت مدیران غیر موظف به کل هیات مدیره و کیفیت سود رابطه وجود دارد.

از دیدگاه تئوری نمایندگی، حضورمدیران غیر موظف، در هیات مدیره شرکت‌ها و عملکرد نظارتی آن ها به عنوان افرادی مستقل، به کاهش تضاد منافع موجود میان سهامداران و مدیران شرکت کمک شایانی می کند.نتایج این تحقیق نشان می دهد که نقش مدیران غیر موظف در ایران مطابق با دیدگاه تئوری نمایندگی نیست و توانایی این ابزار نظارتی در بهبود افشای مالی بسیار ضعیف است. بر طبق قانون تجارت تعداد اعضاء هیات مدیرهٔ شرکت‌ها نباید کمتر از ۵ نفر باشد. در شرکت‌های ایرانی به مدیران غیر موظف به عنوان ابزاری برای تکمیل و به حد نصاب رساندن اعضای هیات مدیره نگریسته می شود و توجهی به نقش نظارتی آن ها نمی شود.

نتایج تحقیق فوق با تحقیق خانم مریم اسماعیلی همسو بوده ولی با تحقیقات خارجی منجمله تحقیق سارکار و همکاران[1] (۲۰۰۸) و راما سای[2] (۲۰۰۵) همخوانی ندارد.

1. Subrata Sarkar
2. Rama Say

Archive of SID

www.SID.ir

برخی از دلایل احتمالی متفاوت بودن نتایج تحقیق با تحقیقات خارجی عبارتست از:

– فرض بر این است که مدیران غیر موظف مستقل از شرکت هستند در حالی که ممکن است واقعا مستقل نباشند و به شرکت وابستگی هایی داشته باشند، مثلاً بسیاری از آن ها عملاً توسط شرکت‌های بزرگ سرمایه گذاری و تجاری به عنوان مدیر عامل و رئیس هیات مدیره منصوب می شوند ویا ممکن است به دلیل مدت زمان طولانی عضویت در هیات مدیره به آن شرکت وابستگی پیدا کرده باشند از اینرو، تفاوت های سنتی در تعریف مدیران اجرایی و غیر موظف ممکن است در شناسایی تضاد منافع بالقوه بین مدیران غیر موظف و شرکتی که در هیات مدیره آن وجود دارد ناتوان باشد.

– مدیران غیر موظف ممکن است که دانش مالی چندانی نداشته باشند واز طرف دیگر به اطلاعات مربوط و به موقع دسترسی کامل نداشته باشند. عدم حضور متخصص مالی در ترکیب هیات مدیره، مدیران غیر موظف را در جلوگیری از بی نظمی ها اشتباهات و تقلبات و افشای ناقص و... ناکارآمد می سازد.

– ممکن است به دلیل آنکه آن ها منافع چندانی در شرکت‌ها ندارند، علاقهٔ چندانی به نظارت دقیق و مؤثر بر فعالیت های شرکت نشان ندهند.

– به دلیل اینکه در ایران بازار نیروی کار مدیریتی وجود ندارد می توان گفت که از این بابت مدیران غیر موظف شرکت‌های ایرانی انگیزه ای برای نظارت بر مدیریت شرکت ندارند.

– عضویت همزمان اعضای غیر موظف هیات مدیره در هیات مدیرهٔ چند شرکت ممکن است باعث کاهش اثر بخشی آن ها شود.

با توجه به نتایج این تحقیق آنچه پیشنهاد می شود به شرح زیر است :

– به نظر می رسد که که نقش مدیران غیر موظف و سرمایه گذاران نهادی به عنوان دو سازو کار حاکمیت شرکتی، در ایران در زمینهٔ کیفیت سود بسیار ضعیف است. سیاست گذاران بازار باید توجه داشته باشند که حضور اعضاء غیر موظف در هیات

Archive of SID

www.SID.ir

مدیره به تنهایی کافی نیست و ممکن است با توجه به سایر ویژگی های هیات مدیره مثلا تجربهٔ اعضا یا سطح تحصیلات آن ها مناسبتر باشد. این ابزار نظارتی باید به کاهش تضاد میان سهامداران و مدیران کمک کند. بنابر این باید به تقویت این ابزار در ایران کمک کرد. هم چنین باید به تقویت سایر ساز و کارهای حاکمیت شرکتی پرداخت. از طرفی سرمایه گذاران نهادی باید نقش فعال تری را در این زمینه ایفا نمایند و به همسو شدن منافع مدیران و سهامداران کمک نمایند. استفاده کنندگان صورت های مالی هم باید بدانند که حضور تعداد خاصی مدیر غیر موظف در ترکیب هیات مدیره و یا درصد مالکیت نهادها در یک شرکت اطمینان کافی در مورد کیفیت سود ارایه شده را فراهم نمی‌کند.

۱- انجام تحقیق در سال های آینده با داده‌های مربوط به دوره های بیشتر با استفاده از روش شناختی این تحقیق تا بر روائی و اعتبار مدل های برآوردی افزوده شود.

۲- بررسی رابطه بین کیفیت سود و جنبه های مختلف حسابرسی از جمله حق الزحمه خدمات غیرحسابرسی.

۳- بررسی رابطه بین نظام حاکمیت شرکتی و مواردی دیگر از قبیل مدیریت سود و هموارسازی سود و...

Archive of SID

www.SID.ir

منابع

حساس یگانه، یحیی و کامران تاجیک ،(۱۳۸۸)،*"هیات مدیره و تعامل با محیط"*، مجلهٔ حسابدار شمارهٔ ۲۰۵،

حساس یگانه، یحیی و کامران تاجیک، (۱۳۸۷)، *"حاکمیت شرکتی، حسابرسی و کمیته حسابرسی"*، مجلهٔ حسابدار شمارهٔ ۲۰۰.

جلالی، فاطمه (۱۳۸۷) ،*"حاکمیت شرکتی و حرفهٔ حسابداری"*، انجمن حسابداران خبرهٔ ایران، مجلهٔ حسابدار، شمارهٔ ۱۹۶.

کرد تبار، حسین،(۱۳۸۶)، *"بررسی تأثیر مدیران غیر موظف و سرمایه گذاران نهادی در رفتار مدیریت سود (مدیریت سود مبتنی بر آستانه)"*،پایان نامه کارشناسی ارشد حسابداری دانشکده علوم اقتصادی و اداری، دانشگاه مازندران.

"آیین نامه نظام حاکمیت شرکتی"، سازمان بورس و اوراق بهادار تهران.

رحیمیان ،نظامالدین و محبوبه جعفری ،(۱۳۸۵)، *"معیارها و ساختارهای کیفیت سود"*، مجلهٔ حسابدار شمارهٔ ۱۷۴.

اسماعیلی، مریم،(۱۳۸۵)، *"بررسی رابطهٔ بین کیفیت سود و برخی از جنبه های اصول راهبری شرکت در بورس و اوراق بهادار تهران"*، پایان نامه کارشناسی ارشد ، دانشگاه الزهرا.

شاهپور، اسماعیلی، (۱۳۸۵)،*"رابطهٔ بین کیفیت سود و بازده سهام"*، پایان نامه کارشناسی ارشد ، دانشگاه علامه طبا طبایی

حساس یگانه،یحیی و محمد مرفوع، (۱۳۸۵)،*"ناکامی ساختارهای حاکمیت شرکتی، لزوم تجدید نظر در ساختا حسابداری و حسابرسی"*، مجلهٔ حسابدار شمارهٔ ۱۹۵.

حساس یگانه،یحیی و رافیک باغممیان،(۱۳۸۵)،*"نقش هیات مدیره در حاکمیت شرکتی"*، مجلهٔ حسابدار شمارهٔ ۱۷۳.

حساس یگانه، یحیی، (۱۳۸۴)،*"مفاهیم حاکمیت شرکتی"*، مجلهٔ حسابدار شمارهٔ

Archive of SID

www.SID.ir

.۱۶۴

حساس یگانه، یحیی، (۱۳۸۴)،"*مفاهیم حاکمیت شرکتی*"، مجلهٔ حسابدار شمارهٔ ۱۶۷.

حساس یگانه، یحیی و امیر پوریانسب، (۱۳۸۴)،"*نقش سرمایه گذاران نهادی در حاکمیت شرکتی*"، مجلهٔ حسابدار شمارهٔ ۱۶۴و۱۶۵.

Subrata Sarkar & Kaustav Sev and Jayati Sarkar, (2008), "Board of Directors and Opportunistic Earnings Manangement : Evidence from India" Journal of Accounting Auditing and Finance، Vol. 23 ,No. 4, Available at www.papers.ssrn.com., PP.1-40.

Jue Chin Chang & Huey-Lian Sunthe ,(2008), "Relation between Earning Informativenees، Earning Manangement & Corporatr Governance in The Pre- and Post- Sox Priods www.papers.ssrn.com., PP.1-35.

Kanagaretnan & et. al, (2007), "Does Good Corporatr Governance Reduce Information Asymmetry Around Quarterly Earning ", Announcements، Journal of Accounting and Public Policy forth Coming ,Available at www.papers.ssrn.com,PP.1-24,

Kirschenheite،m&n.Melumad,(2004),"Earning Quality and Smoothing" Working Paper Colrmbia Business School، P.65

Ahmed،A.B،yillings & R.Morton,(2004),"Extreme Accruals, Earning Quality , and Incestor Mispricing,"Workiig Paper،Florida State University،PP.1-50.

Richardson، S. A., Sloan, R. G., Soliman, M. T. & Tuna, I., (2004), "Accrual Reliability,Earnings Persistence and Stock Prices", Working Paper، University of Michigan Business School,PP.21-42.

Schipeer، K، & Vincent، ,(2003), "Earning Quality" ,Accounting Horizons. 17،.PP. 99-110.

Hudge،F ,(2003), "Investors Perceptions of Earning Quality،Auditor Independence and Usefulness of Audited Financial Information"Accounting Horizone،PP.37-48.

Richardson،S.,(2003), "Earning Quality & Short SellersT"، Accounting Horizons 17، PP. 49-61.

Yoon،s.& Miller,(2002), "Cash from Operation & Earning Manangment in Korea"،The International Journal of Accounting،P.37.

Dechow & I Dechev,(2002),"The Quality of Accrual & Earning:The Role of Accrual Estimation Errors،The Accounting Review,No.77, PP. 35-59.

Richardson،S.R.solan;M Soliman &I Tuna,(2001),"Information in Accruals about The Quality of Earnings"Working Paper Universitti of Michigan Business School,Ann Nrbor,P.52.

Archive of SID

www.SID.ir

Harris،T؛E.Huh &P. Fairfiled,(2000),"Gauging Profitability on The Road to Valuation.Strstegy Report, Global Valuation and Acclunting" Mprgan Stanley Dean Witter, P.6.

Solan،Richard G.,(1996),"Do Stock Prices Fully Rejlect Information in Accruals and Cash Flows Ayout Future Earning",Accounting Review 71, PP. 289-315.

Dechow,(1995), "Accounting Earning and Cash Flow As Measure of Frim Performance:The Role of Accounting ,PP.18-32.

Joens,J.,(1991),"Earning Manangemant During Import Relif Investigations", Journal of Accounting Research,No. 29 ,PP.193-228.

Fama،E.jensen،MC.,(1983),"Separation of Ownership and Control", Journal of Law and Economics,No. 26,PP. 301-325.

Jensen.m.c Meckling، W. H.,(1976), "Theory of the Frim :Manangerial Behavior ،Agency Costs and Ownership Structure", Journal of Financial Economics,No. 3, PP. 305-360.

Archive of SID

www.SID.ir